

Байдюк Л.М.
*викладач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у
початковій школі
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

Сич Марія
*Студентка III курсу факультету початкової освіти
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ У КЛАСІ З МАЛОЮ ЧИСЕЛЬНІСТЮ УЧНІВ

Урок в малочисельній початковій школі має свої специфічні особливості, які відрізняють його від загальноприйнятого в дидактиці розуміння уроку в початковій школі. Фактично урок у малочисельній школі – це два, а інколи і три уроки, зведені в один, який проводиться в одному приміщенні, одним учителем, в один і той самий час. Тому учителю необхідно:

а) 4–5 разів перебудовуватися на заняття то з одним, то з іншим класом, пам'ятаючи про головну мету кожного уроку;

б) вміти розподіляти хвилини між учнями всіх класів так, щоб домогтися засвоєння матеріалу на уроці;

в) в умовах гострої обмеженості часу на роботу з одним класом не порушувати загальну логіку процесу навчання, тобто поступово вести сприймання й думки учнів від спостережень за окремими даними фактами до їх розпізнавання, усвідомлення всіх суттєвих ознак та вміння самостійно застосувати.

Специфіка проведення уроків у класі-комплекті зумовлює обов'язковість і різноманітність самостійних робіт. На кожному уроці вони можуть бути різного дидактичного призначення: корегуючі, підготовчі, навчальні, творчі.

Для актуалізації опорних знань учнів, їх умінь і навичок, які потрібні для наступного сприймання нового матеріалу, майже на кожному уроці вчителі, як

правило, пропонують підготовчі вправи. За їх змістом активізуються знання дітей, створюються проблемні ситуації для пошукової діяльності, збуджують інтерес до теми. Самостійними завданнями підготовчого характеру можуть бути усні й письмові вправи на повторення, зіставлення певних фактів, правил, способів дій, попереднє читання й спостереження описів, змалювання певних об'єктів, відшукування даних тощо.

До навчальних самостійних завдань ми відносимо ті, які пропонують дітям для самостійного засвоєння нового матеріалу. Передовий педагогічний досвід і спеціальні дослідження переконують, що самостійне ознайомлення з новим матеріалом доцільне, якщо нові знання не є принципово новими, а саме:

а) якщо розв'язання нового питання потребує лише переосмислення вивченого раніше в дещо змінених умовах;

б) якщо школярі мають змогу розглянути новий матеріал на основі досвіду, набутого в школі або поза нею;

в) коли спосіб дії, з яким учитель має ознайомити учнів, може бути усвідомлений за допомогою відповідних наочних посібників, алгоритмічних приписів;

г) коли діти достатньо підготовлені до роботи з книжкою, а новий матеріал викладений у доступній для них формі.

Специфіка проведення уроків у класі-комплекті зумовлює обов'язковість і різноманітність самостійних робіт. Часто застосовувана самостійна робота розвиває довільну увагу дітей, виробляє здатність міркувати, запобігає формалізму в засвоєнні знань і взагалі формує самостійність, як рису характеру дитини.

Для того, щоб самостійна робота на уроці була достатньо ефективною, слід чітко уявляти її залежність від ряду дидактичних умов. Самостійна робота на уроці – це органічна частина навчального процесу. Методика її проведення визначається специфічними особливостями кожного предмета, змістом теми, рівнем підготовленості учнів.

Плануючи самостійну роботу в комбінованому класі, вчителеві потрібно:

- 1) визначити її місце в структурі уроку в кожному класі комплекту;
- 2) знати вимоги до учнів на даному рівні оволодіння матеріалом;
- 3) передбачити труднощі, які можуть виникнути під час роботи в різних групах дітей;
- 4) визначити зміст і обсяг завдань;
- 5) форму завдань, в якій вони можуть бути запропоновані;
- 6) тривалість самостійної роботи;
- 7) дібрати дидактичний матеріал, який треба підготувати;
- 8) знайти раціональний спосіб перевірки роботи.

Самостійну роботу в малочисельній школі можна проводити на різних етапах уроку. Найчастіше вчителі застосовують її для закріплення і повторення інколи для вивчення нового матеріалу. Форму самостійних завдань треба урізноманітнювати, щоб у сприйманні матеріалу брали участь різні види пам'яті: зорова, слухова, моторна. Потрібно уникати перевантаження якогось одного виду сприймання.

Результативність самостійної роботи залежить і від того, як учитель зможе поєднати завдання: усні з письмовими, фронтальні з індивідуальними.

На успіх самостійної роботи істотно впливає спосіб постановки завдання (маємо на увазі розробку навчальних завдань, їх формування, вказівки щодо послідовності опрацювання матеріалу). Інструктаж повинен бути докладним, особливо коли учням пропонують оволодіти новим матеріалом самостійно. Якщо вказівки мають загальний характер (схема морфологічного і фонетичного розбору), тоді бажано оформити їх у вигляді пам'ятки (настінної таблиці), яку в потрібний час вивішують на дошці.

Для раціонального використання часу потрібно звести до мінімуму ті пояснення вчителя, які можна записати на дошці або позначити в картках для самостійної роботи.

Плануючи завдання для самостійної роботи, учитель враховує можливості кожної форми завдання залежно від мети уроку. Так, якщо самостійно виконують тренувальні вправи доцільно використати підручник чи картки з диференційованими завданнями; коли ж ідеться про підготовку до сприймання нового матеріалу з читання, у пригоді стануть звукозапис, картина, підготовчі вправи з дошки та ін.

Тривалість самостійної роботи зумовлюється рядом чинників. Але насамперед – складністю й обсягом завдання: Часто воно хоч і невелике, але матеріал учні тільки-но почали засвоювати, отже техніку виконання вправ опрацьовано ще не достатньо. Тому на самостійну роботу слід відводити більше часу, ніж на етап повторення матеріалу.

Для підтримування уваги та розширення її обсягу молодшим школярам слід давати такі завдання, для виконання яких потрібно поєднати розумові дії з практичними. Наприклад, не тільки прочитати, а й поділити текст на частини; не тільки пригадати правило, а й записати власні приклади та ін.

Отже, визначаючи можливість і доцільність занять, слід виходити з конкретних умов: рівня засвоєння попередніх знань, ступеня загального розвитку учнів, характеру тем, що вивчаються в кожному класі. Головне, щоб не порушувати логіки вивчення матеріалу, зберегти рівень програмних вимог до його вивчення в кожному класі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Санницька М. І. Організація самостійної роботи в класах комплектах // Поч. школа / М. І. Санницька. – 1985. – № 2. – С. 52–54.

2. Савченко О. Я., Суворова Г. Ф. Навчально-виховний процес в малокомплектній школі: Посібник для вчителів / О. Я. Савченко, Г. Ф. Суворова. – К.: Рад. шк., 1986. – 232 с.

3. Сільська початкова школа у контексті реформування системи освіти в Україні: Монографія / Біда О. А., Волошина Г. П., Коберник О. М., Коберник Г. І. та ін.; За заг. ред. В. Г. Кузя. – К.: Наук .світ, 2002. – 220с.